

NEWSLETTER

institut
VÁCLAVA
KLAUSE

Editorial

Václav Klaus:

30 let od zahájení ekonomické transformace v České republice

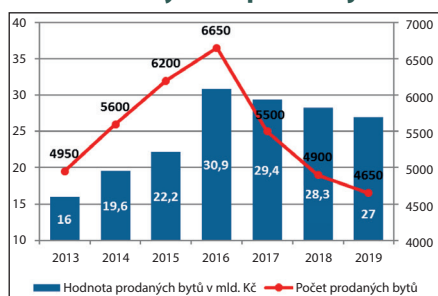
Otázka IVK: Proč se po 30 letech stupňuje agresivita těch, kdo si 17. listopad přivlastnili sami pro sebe? (Ivo Strejček, Dušan Tříška, Radek Vondráček, Petr Nečas, Stanislav Křeček, Patrik Nacher, Jitka Chalánková, Aleš Juchelka, Jiří Strach, Ondřej Hejma, Michal Semín, Marian Kechlibar, Jan Schneider, Zdeněk Koudelka, Milan Vidlák, Václav Vlk st., Jan Kozák)

Jiří Weigl:

Proč si to otevřeně nepřiznat?

LISTOPADOVÝ GRAF IVK

Krise bydlení pokračuje

Pramen: Central Group 2019

Pozn.: 2018 a 2019 odhady

Institut Václava Klause o.p.s.

Šárecká 29
160 00 Praha 6

e-mail: office@institutvk.cz
www.institutvk.cz

IVK – Newsletter
Institutu Václava Klause
Registrace MK ČR E 11024

Periodicita: měsíčník
Datum vydání: 27. 11. 2019

30 let od zahájení ekonomické transformace v České republice*

Václav Klaus

17. listopad 1989 a následující týdny a měsíce nám daly příležitost zahájit radikální transformační proces naší ekonomiky a celé naší společnosti. Mnozí z nás se této příležitosti chopili. Už jsme o tom sice řekli skoro všechno, ale nedostatečné pochopení tohoto bezprecedentního a neopakovatelného procesu přetrvává, dokonce snad ještě zesiluje. A není to jen ubýváním pamětníků či jejich zapomináním či stárnutím.

Když mám promluvit o uplynulých třiceti letech ekonomického vývoje České republiky, musím se – pro nepamětníky, kterých je a bude stále více – vrátit o jednu fázi zpátky. Je třeba připomenout, že Česká republika – tehdy Československo – vstoupila v roce 1948 do období komunismu jako jediná ekonomicky vyspělá a vysoce průmyslová země, navíc jako země se zkušeností s funkční parlamentní demokracií. To se o dalších zemích střední a východní Evropy říci nedá.

České republice – ze všech zemí s podobným osudem – nejméně prospěl extenzivní model ekonomického růstu, který byl charakteristickým rysem mechanismu fungování centrálně plánované ekonomiky.

Jedním z významných ekonomických důsledků této naší tehdejší relativní ekonomické vyspělosti bylo to, že České republice – ze všech zemí s podobným osudem – nejméně prospěl extenzivní model ekonomického růstu, který byl charakteristickým rysem a nevyhnutelným důsledkem mechanismu fungování centrálně plánované ekonomiky. V dalších zemích jistě zlep-

šení životní úrovně i tento, málo efektivní model přinesl. V naší zemi to bylo daleko méně. Proto u nás dominuje pocit obří relativní ztráty, kterou jsme v letech 1948-1989 utrpěli (vůči s námi srovnatelnými evropskými zeměmi jako je například sousední Rakousko).

Jsem v centrální bance, a proto chci zmínit ještě jednu naši specifickou. Jednou věcí je ekonomický systém, druhou hospodářská, zejména fiskální a měnová politika. Ty byly u nás vždy relativně opatrné. Nejenom za Rašína, ale i v éře komunismu. Já jsem v bance, přímo v této budově, dlouhá léta pracoval a musím říci, že zde i v 70. a 80. letech dominovalo myšlení, že je třeba maximálně brzdit nebezpečně expanzivní ambice plánovačů. I tehdy existovaly vel-

EDITORIAL

Poslední léta se v našem veřejném prostoru neustále omílá „ohrožení demokracie“ ze strany těch, kteří nám dnes vládnou. Metamorfóza oficiálních oslav státního svátku 17. listopadu v protivládni festival, při němž je pro členy vlády a osoby blízké prezidentu republiky nebezpečné procházet centrem hlavního města, natož se přiblížit k pietním místům, ukazuje spíše na to, že u nás nevládne vůbec nikdo a pokud nám něco bezprostředně hrozí, tak je to spíše anarchie.

17. listopad se stává katalyzátorem další eskalace štěpení společnosti, protože nenávistný triumfalismus politických sil, doposud evidentně neschopných přesvědčit většinu v demokratických volbách, které si tento svátek přivlastnily, pouze mobilizuje druhou část společnosti, pro niž jsou jejich cíle i chování nepřijatelné.

Frustrace a snahy o revanš za zpackané parlamentní a prezidentské volby a desetiletí nenaplněných osobních ambic některých politiků přeměňují toto výročí a jeho oslavy v nepřestávající snahu těchto sil onu tolik oslavovanou demokracii pouličním nátlakem nějak vyřadit ze hry a politicky profitovat na její úkor. S tím, jak se Listopad 1989 propadá do

* Konference 30 let ekonomického vývoje v České republice, Vysoká škola finanční a správní, Kongresové centrum České národní banky, Praha, 15. listopadu 2019.

(Pokračování ze strany 1)

historie a ubývá pamětníků, historická skutečnost ustupuje legendám a ságám o hrdinech, v nichž převažuje jasně „Dichtung“ nad „Wahrheit“, nebo naopak konspiračním teoriím negujícími celý polistopadový vývoj. Je na čase udělat krok zpět a trochu zchladit hlavy. Je to důležité pro budoucnost naší země, která na těch uplynulých 30 let může přese všechno být docela pyšná.

Jiří Weigl

ké střety institucí, pouze se o nich nepsalo v novinách. I díky tehdejší jisté emancipaci bankovního sektoru jsme po roce 1989 do éry kapitalismu a tržní ekonomiky vstoupili s menší vnitřní a vnější nerovnováhou, než jaká byla ve většině zemí střední a východní Evropy.

Cílem byla fundamentální systémová změna, zásadní proměna ekonomického a politického systému.

V listopadu 1989, v okamžiku naší sametové revoluce, však nebyla naším cílem pouze lepší hospodářská politika. Cílem byla fundamentální systémová změna, zásadní proměna ekonomického a politického systému. Cílem byla pluralistická parlamentní demokracie a otevřená soutěž politických stran na straně jedné a tržní ekonomika na bázi soukromého vlastnictví na straně druhé. V bankovním světě byla hned v prosinci 1989 odeslána na věčnost tehdejší monobanka a tím bylo odděleno centrální a komerční bankovníctví. To už dávno považujeme za samozřejmost. Samozřejmostí to celá desetiletí nebylo.

Naš transformiční program vyžadoval radikální liberalizaci, deregulaci, desubsidizaci a privatizaci ekonomiky.

Naš transformiční program vyžadoval radikální liberalizaci, deregulaci, desubsidizaci a privatizaci ekonomiky. Jeho základními stavebními kameny byla

- nekompromisní liberalizace cen a zahraničního obchodu spolu s rozsáhlou liberalizací ekonomiky jako celku;

- deregulace ekonomiky odstraněním drtivé většiny nástrojů a mechanismů státní intervence, což vedlo k tolik potřebné decentralizaci veškerého ekonomického rozhodování;

- desubsidizace ekonomiky, která přispěla k tolik potřebnému narovnání ekonomického prostředí. Zrušila typický fenomén komunistické ekonomiky – neúnosně vysoký rozsah dotací a subvencí všeho druhu, kte-

rý byl důsledkem tehdejší politizace ekonomiky a administrativní, tedy netržní tvorby cen. Zejména tento tehdejší transformační krok by měl být inspirací pro náš dnešek, neboť ekonomické prostředí je u nás – zejména evropskými dotacemi a evropskou regulací – znovu vážně narušeno;

- privatizace, která byla nezbytným předpokladem tolik potřebné změny efektivnosti fungování firem. Opakuji, předpokladem, nikoli garancí automatického zvýšení efektivnosti každé z privatizovaných firem. Firmy v tzv. vlastnictví státu žádného skutečného, autentického vlastníka, který by měl zájem o kvalitu jejich fungování, neměly. Proto byla jejich privatizace nezbytná. Byla koncepčně i organizačně nejtěžším prvkem transformace a dodnes vyvolává – i když byla i přes svůj obrovský rozsah úspěšně a rychle zvládnuta – největší spory. Stále ještě u nás v některých politických i ekonomických kruzích přetrvávají sny o tom, že by bylo bývalo možné existovat a jít dál i bez provedení rozsáhlé privatizace ekonomiky jako celku. To by byl tragický omyl.

Privatizace byla předpokladem, nikoli garancí automatického zvýšení efektivnosti každé z privatizovaných firem.

Muselo to všechno být provedeno rychle. Jako malá otevřená ekonomika uvnitř Evropy jsme nemohli postupovat gradualistickou cestou. (Tou snad může postupovat velká, uzavřená, neevropská ekonomika.)

Transformace 90. let byla o kvalitativní změně naší země. Byla o změně ekonomického systému, byla o změně základního mechanismu fungování ekonomiky, byla o zbavení se – v té době už značně se rozkládajících – zbytků institucí centrálně plánované, státem vlastněné, politikou diktované ekonomiky. Nebyla o statistických datech, a nedá se jimi změřit. Hlavním záměrem našeho tehdejšího úsilí bylo oddělit ekonomiku od politiky, což se nám do jisté míry a na jistou dobu podařilo. Je smutné, že už tomu dnes tak opět přestává být.

Hlavním záměrem našeho tehdejšího úsilí bylo oddělit ekonomiku od politiky, což se nám do jisté míry a na jistou dobu podařilo.

Hlavní část transformačního procesu u nás proběhla v první polovině 90. let. Dokazuje to i ten fakt, že jsme byli jako jediná postkomunistická země již v roce 1995 přijati do OECD, do této exkluzivní organizace ekonomicky nejvyspělejších zemí světa. Na tuto brzkou formu uznání naší transformace je už dávno zapomenuto.

V prvních dvou letech po pádu komunismu nastal naprosto nevyhnutelný, ale námi očekávaný ekonomický pokles, který

ve svém součtu dosáhl zhruba 12 % HDP, což lidé jako já považují za spravedlivou cenu za minulost a za nezbytnou systémovou změnu. Tato cena nemohla být nulová, i když by si to tehdy mnozí přáli. Tímto procesem tzv. J-krivky jsme projít museli, všechno – v tržních ekonomických podmínkách neudržitelné a neživotné – muselo být opuštěno. Důležité bylo, že byl tento ekonomický pokles u nás menší než ve většině, ne-li ve všech podobných zemích.

Nejsme si jisti ani pozitivností efektu tzv. evropských dotací, které jsou, za prvé, kvantitativně relativně malé a, za druhé, kvalitativně velice sporné, protože ničí konkurenční sílu a efekty a přínosy tržního prostředí.

Od nejnižšího bodu naší ekonomiky v roce 1992 činil průměrný růst naší ekonomiky (do roku 2018) 2,6 %. Je to málo, nebo je to dost? Já to považuji za zcela adekvátní. Nemohlo to být o moc jiné, snad jen zakolísání let 1997–1998, vyvolané politicky a doprovázené nerozumnou měnovou politikou (a i Sorosovou spekulací proti české koruně) jsme si mohli odpustit. Neporovnávejme se s neuvěřitelně rychlým růstem čínské a podobných ekonomik. Naš růst byl rychlejší, než jaké bylo tempo růstu evropské ekonomiky jako celku za stejné období.

Málo se připomíná, že privatizace byla hledáním nových vlastníků, nikoliv úsilím o maximalizaci privatizačních výnosů pro stát.

Díky tomuto našemu ekonomickému růstu jsme se z úrovně 73 % HDP na hlavu vůči průměru zemí Evropské unie v roce 1992 dostali na dnešních 91 %. Přesto má mnoho našich spoluobčanů nedobrou pocit z toho, že jsme svou relativní pozicí ve světě, kterou jsme měli před rokem 1948, ještě nedosáhli. Nedosáhli, protože svět na nás nečekal a nečeká. Nedosáhli i proto, že nejsme prototypem výkonnosti. Je však třeba porovnávat porovnatelné. Není fér porovnávat náš polistopadový vývoj s poválečnou rekonstrukcí evropských zemí po roce 1945. V jejich případě šlo „jenom“ o rekonstrukci válkou zničených zemí, nešlo o zásadní změnu jejich ekonomického systému. Ten byl u nás komunismem hluboce zasažen a poškozen.

Zmínil jsem Evropskou unii. Do tohoto společenství evropských zemí jsme vstoupili v roce 2004, tedy ve chvíli, kdy už byla drtivá většina našich transformačních kroků uskutečněna. V tom nám EU nepomohla, i když si to namlouvá. Nejsme si jisti ani pozitivností efektu tzv. evropských dotací, které jsou, za prvé, kvantitativně relativně malé a, za druhé, kvalitativně velice sporné, protože ničí konkurenční sílu a efekty a přínosy tržního

prostředí a navíc přispívají k vytváření prostředí korupčního. Hlavní problém členství v EU je však mimoekonomický – znamená výrazné oslabení naší národní suverenity, o kterou nám vždy velmi šlo a jde i nyní.

Ze všech zajímavých subtémat naší transformace bych chtěl stručně okomentovat alespoň jedno z nich, kterým je klíčový prvek transformačního procesu transformační privatizace. Ta nebyla privatizací izolovaných, na privatizaci dlouho připravovaných firem, ale privatizací zcela postátněné ekonomiky jako celku v podobě, v jaké jsme ji zdědili. Vždy přiznávám, že byla mým velkým vzorem privatizace, kterou iniciovala v 80. letech ve Velké Británii Margaret Thatcherová. S jedním velkým rozdílem – ona privatizovala tři, čtyři firmy za rok, zatímco my museli privatizovat tři, čtyři firmy za hodinu. To vyžadovalo použití jiných privatizačních metod, resp. jiné složení privatizačních metod.

Jedním z významných cílů, který naše transformační privatizace sledovala, bylo znovuvytvoření českého kapitálu, resp. domácí podnikatelské třídy, bez níž žádná tržní ekonomika dlouhodobě fungovat nemůže.

Dnešní debata o privatizaci 90. let je velmi zkreslená mimo jiné tím, že se mluví jen o kuponové privatizaci. Použili jsme široké spektrum metod – od poměrně rozsáhlých restitucí přes více méně standardní metody malé a velké privatizace až k nestandardní kuponové privatizaci. Ta byla významnou složkou celého privatizačního procesu, ač – přes úplně jiný pocit mnoha lidí, který získávají z médií a politických debat – touto metodou nebyla privatizována ani čtvrtina privatizovaného majetku.

Aby nebylo mýlky. Kuponová privatizace byla východiskem z nouze – východiskem z nezbytnosti privatizovat i bez domácího kapitálu, východiskem z nezbytnosti privatizovat i bez dostatečného zájmu vážných zahraničních investorů a východiskem z nezbytnosti privatizovat při povinnosti nevypřadat celou naši ekonomiku do zahraničí. Za povinnost jsme považovali zajištění maxima aktivní účasti občanů České republiky na tomto procesu.

Málo se připomíná, že privatizace byla hledáním nových vlastníků, nikoliv úsilím o maximalizaci privatizačních výnosů pro stát. Byla cestou hledání vlastníků, nikoliv mechanismem sanací firem. Jedním z významných cílů, který naše transformační privatizace sledovala, bylo znovuvytvoření českého kapitálu, resp. domácí podnikatelské třídy, bez níž žádná tržní ekonomika dlouhodobě fungovat nemůže. Privatizace byla šancí toto udělat a v mnohém se to zdařilo.

Nepřátelé naší transformace veřejnosti stále vnucují pocit, že každý český podnikatel,

který vzešel z éry privatizace, je zloděj a tunelář, což je evidentní nepravda. Touto cestou se snaží transformaci znevěrohodnit. Toto arogantní hodnocení nově vzniklých vlastníků je také v příkrém rozporu s naivními, naprosto nerealistickými očekáváními těchto lidí vůči kapitálu zahraničním, který byl – záměrně či z hlouposti – idealizován.

Naivní fascinace zahraničním kapitálem končí. I jeho největší zastánci konečně pochopili, že jsme se jeho umělou podporou přeměnili ve výrobní základnu zahraničních, převážně německých firem. Ty u nás docilují mimořádných zisků, které po stovkách miliard odcházejí do mateřských zemí těchto firem. Jsme převážně subdodavateli a nikoliv finalisty vyráběné produkce. Prostřednictvím těchto zahraničních investic jsme se navíc stali silně závislími na německém trhu. Dnes už mnoho našich spoluobčanů začíná chápat, že vůbec není jedno, kam odcházejí zisky a kde žijí jejich příjemci.

Ekonomická budoucnost zemí, jako je Česká republika, bude v dnešním komplikovaném světě velmi složitá. Máme nejnižší míru nezaměstnanosti v Evropě, což znamená, že nemáme žádný prostor pro další extenzivní růst. Flexibilita ekonomiky je tím omezena. Jsme zemí s mimořádně vysokým podílem exportu na HDP a jsme – spolu s Irskem – zemí s největším podílem průmyslu na HDP v Evropě.

Klíčem k našemu úspěchu v budoucnosti je proto zahraniční obchod. Zcela logicky vystupujeme – nebo bychom vystupovat měli – proti veškerému omezování obchodu, a proti všem formám obchodních válek. Je nešťastnou módou současnosti tvrdit, že vše vyřeší technický pokrok, digitalizace ekonomiky, vzdělanostní ekonomika, investiční pobídky, centra excelence a další podobné nesystémové prvky. V to doufal komunismus, proto tak propagoval tzv. vědecko-technickou revoluci. Dnes se tento blud bohužel opakuje.

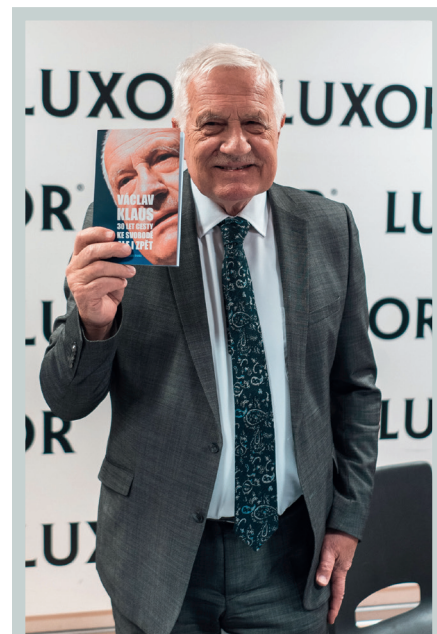
Je nešťastnou módou současnosti tvrdit, že vše vyřeší technický pokrok, digitalizace ekonomiky, vzdělanostní ekonomika, investiční pobídky, centra excelence a další podobné nesystémové prvky.

Jsem přesvědčen, že musí opět dojít k systémové změně, že musí dojít k radikálnímu poklesu role státu v ekonomice, že musí dojít k rozsáhlému uvolnění trhu z kleští státní intervence a regulace. Musí dojít k tomu, o čem vlastně byla celá naše ekonomická transformace – o zrušení diktátu politiky nad ekonomikou, ke kterému se opět nebezpečně přibližujeme. V literatuře se občas hovoří o smithovském modelu ekonomického růstu a o schumpeterovském modelu. Smithovský model klade důraz na vlastnické vztahy, trh, obchod, dělbu práce, kom-

parativní výhody. Schumpeterovský model zdůrazňuje „kreativní destrukci“ a technologické inovace. Naše technokratická, trh podceňující éra klade důraz na to druhé, my – nebo alespoň někteří z nás, tradicionalisté – klademe důraz na to první. Jsem přesvědčen, že jedině tudy vede cesta k naší úspěšné budoucnosti.

Je třeba vyhnout se nové éře politizace ekonomiky, která je dána vpádem zeleného myšlení do uvažování lidí, ale ještě mnohem více do myšlení a jednání politiků

Je třeba vyhnout se nové éře politizace ekonomiky, která je dána vpádem zeleného myšlení do uvažování lidí, ale ještě mnohem více do myšlení a jednání politiků. Je třeba se vyhnout pasti zcela iracionálního klimatického alarmismu. Je třeba se vyhnout i staronovému úsilí o rovnost, tedy o oceňování lidí nikoli za výkon, ale za to, co mají jejich sousedé či vrstevníci. Mysleli jsme, že sny o zaručeném příjmu či o rovném důchodu skončily 17. listopadu 1989, ale nová generace, popletená staronovými levicovými kolektivistickými ideologiemi, je stále znovu vrací do hry. Naše komunistická zkušenost by pro nás měla být dostatečným varováním, když už tuto zkušenost postrádá západní Evropa. Zkusme aspoň v této věci zahájit cestu vpřed. ■

Nová kniha Václava Klause k výročí 30 let od pádu komunismu **Třicet let cesty ke svobodě. Ale i zpět** vyšla v polovině listopadu v nakladatelství Mladá fronta. Kniha byla představena za přítomnosti autora 11. listopadu v knihkupectví Luxor na Václavském náměstí a následujícího dne pak na stejnojmenné konferenci v Obecním domě. (Foto T. Kozohorský)

Knihu prodává a distribuuje nakladatelství Mladá fronta (www.kniha.cz).

OTÁZKA IVK

Proč se po 30 letech stupňuje agresivita těch, kdo si 17. listopad přivlastnili sami pro sebe?

Máme za sebou 17. listopad a třicetileté výročí listopadových událostí roku 1989. Tyto oslavy v různých podobách znovu ukázaly, jak živá tato historická událost stále je, jak ostré spory se i po třech dekádách vedou o interpretaci období následujícího po roce 1989 a jak se s každým dalším rokem stupňuje agresivita a nátlak těch, kteří si tento historický milník našich dějin fakticky přivlastnili sami pro sebe a pro své zájmy. Proč tomu tak je?

* * *

Ivo Strejček

člen správní rady IVK

Spor o to kam, jakými cestami a s kým po Listopadu jít, není nový. Objevil se bezprostředně po Listopadu a byl tu přítomný celých třicet let. V devadesátých letech byl řešen zcela přirozeně – demokraticky za účasti občanů – volbami. Čím častěji skupina „pravdy a lásky“ myslí si o sobě, že ona je tou jedinou povolouanou k určování směru polistopadového vývoje, ve volbách prohrávala, tím častěji se uchylovala k „mimovolebním“ řešením, ve kterých by se přímému dohledu občanů vyhnula. Tady fakticky hledíme pozadí tzv. „Sarajeva“ s cílem zbavit se Klause, byl to Havlův útok na Klausovo pojetí politiky v Rudolfském projevu, byla to tzv. „televizní krize“, byla to akce „Děkujeme, odejděte“ a bylo to každoroční vnášení tohoto sporu do oslav 17. listopadu.

„Spor o 17. listopad“ tak není ničím jiným než pokračováním ideového střetu mezi zastánci výkonu politiky „výlučnými pomazanými elitami“ a těmi, kteří vidí budování státu a jeho demokratických institucí výhradně na základě mandátů vzešlých ze svobodných voleb. Aktivitu „chvilkařů“ (kýmpak asi financovanými?) považují pouze za další pokus „pravdy a lásky“ o vyhranější pokračování tohoto střetu v „nových kulisách“. Jména jako Babiš, Zeman nebo Benešová jsou jen vhodným spouštěcím mechanismem.

Dušan Tříška

ekonom CEVRO Institut

Bude to asi jen shoda okolností, že tam, kde se povětšinou pohybuji, na žádnou agresi nenarážím, natož aby se stupňovala. Neboli: už dlouho se mi nestalo, že by mi někdo do očí zopakoval – byť bezmyšlenkovitě – Zemanovy charakteristiky našich devadesátek, například tu o vládě

tunelářů a prostitutek. To, co spíš pozoruji, je rostoucí duševní zmatek těch, kdo v soutěži s námi prohráli. Anebo i těch, kdo tehdy odmítli spolu s námi ve jménu transformace „položít na špalek“ i tu svou hlavu.

U nejmladší generace zase často pozoruji jejich celkem pochopitelný nezáměr o „bitvy na Bílé hoře“, případně oprávněné obavy, že oni si budou muset počkat dalších sto a více let, než se i jim naskytne stejná příležitost dobýt svět, jakou jejich předchůdcům přinesly ty naše devadesátky.

Radek Vondráček

předseda
Poslanecké sněmovny

Mohu-li spekulovat, je určitou příčinou retorika některých představitelů opozice při vymezování se proti vládní koalici. Ztráta míry pro kritiku, negace vývoje po roce 1989 a ultimáta se staly průvodním jevem vzpomínky na 17. listopad. Ultimáta „poslední výzvy“ se nejvíce využívalo ve válkách. A když nebude výzva uposlechnuta, budou následovat sankce? Koho a jak chtějí trestat? Jsme svědky pokusů o názorovou monopolizaci veřejného prostoru. Listopad není její jedinou obětí – srpen 1968 nebo osvobození 1945 jsou příklady, na které je třeba mít „ten jeden správný uvědomělý“ názor. Možná jde i o to vytvořit jakousi fikci silné a netrpělivé společenské protiváhy. Nestačí jim ani opozice, ani kritická média. Mívám pocit, že se nesmířili se svojí vlastní minulostí, ale ani s přítomností. K 17. listopadu jsem k nám pozval hosty z V4 a z Německa. I tam diskutují o uplynulých třiceti letech. Totální negaci najdeme málokde, převládá společný pocit úspěchu a hrdost. Právě proto jsem v projevu k V4 uvedl příklady z historie, které nás spojují ve střední Evropě: ekonomickou transformaci, vyjednat ještě před rozpadem SSSR odsun sovětských vojsk, zrušit Varšavskou smlouvu, založit zónu volného obchodu CEFTA a připravovat členství v EU a v NATO.

Petr Nečas

bývalý premiér ČR

17. listopad patří společně s říjnem 1918 a zářím 1938 k základní trojici zlomových událostí, které formovaly moderní historii našeho národa. I u těchto dalších dvou přelomových událostí jsme byli svědky souborje o jejich interpretaci či dokonce zneužití. Pamatujeme i období, kdy význam 28. října byl bagatelizován, dokonce až tak, že přestal být státním svátkem. Mnichov byl zase zásadně zneužíván pro zpochybňování prozápadní orientace naší země. Trvalo delší dobu a vyžadovalo i větší časový odstup, aby se tyto průlomové momenty našich moderních dějin „zabydlely“ bezpečně v naší historii.

Podobně tomu asi bude i se 17. listopadem. Navíc platí, že každý z nás, komu táhne minimálně na čtyřicítka, má s tímto datem spojen svůj osobní, nutně tedy subjektivní prožitek. Který je navíc dotvářen každým naším individuálním osobním a rodinným příběhem posledních 30 let. Většina našich občanů je zkrátka pamětníky a to se v souborji o interpretaci nejen 17. listopadu, ale i následujících 30 let nemůže neprojevit. Je to i projekce našich představ, nadějí, tužeb a ambicí. A jejich konfrontací s reálným životem a se skutečností. Neděje se tedy nic překvapivého.

Stanislav Křeček

zástupce veřejného
ochránce práv

Obávám se, že odpověď bohužel není nikterak složitá: každá politická garnitura se snaží odůvodnit své činy a často dokonce svoji existenci vlastní interpretací událostí dávno minulých, zejména takových, ze kterých se dá odvodit rádobý morální poučení. A činí tak, a to je i náš současný případ, zejména tehdy, pokud v současnosti příliš opor pro svá tvrzení a jednání ne-

nachází. Přece tak jak je dnes současnými vykladači listopadových událostí líčen stav předlistopadové společnosti, totiž že zde byli jen zlí komunisté a hodní (vybraní) disidenti a potom už jen zbabělý, nevědomý národ, jehož příslušníci se obávali státi se disidenty, přesně odpovídá snahám o současnou interpretaci stavu společnosti.

Také dnes je nám s paternalistickou nadřazeností tvrzeno, že zde existuje jen skupina osvícených a mimo ně jen venkovani, které je nutno vzdělávat a poučovat nebo důchodci, kterým musí být zabráněno číst mailly obsahující hoaxy, neboť ty jim brání chápat to, co je správné. Nebyla to pravda tehdy a není to pravda ani dnes. Neznají vlastní národ, nevědí, co si myslí obyčejní lidé. Vidím v tom jistou naději.

Patrik Nacher
poslanec hnutí ANO

Bohužel se nemohu zbavit dojmu, že 17. listopad se stává svátkem, který si mohou připomínat jen někteří. Jakoby se z toho stala exkluzivní klubová (všimněte si, že nepíšu kavárenská :) záležitost a jakoby tu žily dvě skupiny občanů – jedni, kteří mají právo na oslavu 17. listopadu a ti druzí, kteří nikoliv. Toto nálepkování, generální odsuzování, paušalizování si přitom v některých momentech a u některých lidí nezadá s tím, co jsme tu zažívali právě před rokem 1989. Ano, nikomu nehrozí vězení, o tom žádná. Ale dehonestace, a to i skrze masmédiá, se stávají běžným artiklem. Toť paradoxy dnešní doby.

Stejně je to při pohledu na hodnocení osobností, které byly veřejně známé před listopadem a ve veřejném životě zůstaly i po sametové revoluci. A opět se nemohu zbavit jednoho pocitu. Nejde ani tak o to, co tito lidé dělali před rokem 89, ale povětšinou o to, co naopak nedělali v posledních letech – že totiž netleskali šíření té jediné pravdy. Dvojí metr novodobých kádrováků se krásně odhalil při pohledu na život Karla Gotta, když to srovnáme s hodnocením Vlasty Chramostové či se signatářem anti-charty (což se vyčítalo právě Gottovi) Zdeňkem Svěrákem.

Jitka Chalánková
senátorka

V listopadových dnech roku 1989 většina národa podlehla euforii z nově nabyté svobody. Je opravdu za co děkovat, za možnosti seberealizace, podnikání, možnosti cestování a studia po celém světě. Je jasné, že ve všechno se podařilo tak, jak by si kaž-

dý přál. Je to spíše cesta na dlouhou dobu. Boj za svobodu ovšem nikdy nekončí, svoboda buď je, anebo není. Jiná možnost neexistuje. A zde mne naplňují obavy z atmosféry ve společnosti.

Začínají se objevovat snahy o ostrakizaci, umlčování odlišných názorů. Nálepkování lidí, projevy cenzury. Právě výročí 17. listopadu mělo být svátkem, noblesní oslavou. Jistě tomu tak většinou bylo, nicméně na některých místech jsme byli svědky vulgárního verbálního napadání, agresivity určitých skupin lidí. Takové projevy jsou známkou cesty k totalitě a do demokratické společnosti rozhodně nepatří.

Vážím si všech, kteří se od podobných projevů distancují. Pokud bych měla říci, proč se takové projevy stupňují, tak na to určitě není snadné odpovědět. Snad otázkou – cui bono?

Aleš Juchelka
poslanec hnutí ANO

Sledoval jsem mediální dění 17. listopadu na ČRo i on-line a po celou dobu jsem měl pocit ataku alarmismu a strachu. Málokdo měl projev či rozhovor, který by nás spojoval, dal pocit sounáležitosti, oslavy vítězství nad komunismem. Pokud něco takového zaznělo a přidalo se pár vzpomínek či dat, bylo to velmi osvěžující.

Převládaly však apelativní proklamace, které byly hlasitým dozvukem předešlého dne, kdy proběhla demonstrace na Letné. V určitou chvíli jsem měl dokonce pocit, že se mi ze všech stran snaží řečníci vnucovat pocit ohrožení z oslabení demokracie a ztráty svobod. Nikdo konkrétně neřekl jak. Hlasy pouličních výborů a manifestujících davů na jedné straně křičí o riziku návratu totality, ale na druhé straně demokratické síly reprezentované např. maďarským premiérem, demokratickými výsledky voleb v Polsku nebo Rakousku nebo angažovanost církve na Slovensku proti přijetí tzv. Istanbulské úmluvy, šmahem odmítají.

Máme obavu z lidí, kteří mají jiný názor, obavu z firem, které nejsou dosti uvědomělé, obavu z ekologické katastrofy, která v nás blokuje plození neekologických dětí, obavu o demokracii, která není dostatečně demokratická nebo obavu o svobodu slova, kterou velmi agresivně „hájí“ ti, kterým jsou jiné názory proti srsti. Málokdy ukazujeme na naše vlastní chyby, ale chceme, aby ti druzí činili pokání za chyby, které jim sami vymyslíme a stejně jim nikdy neodpustíme, protože ta pravda je jen jedna a pokání není nikdy dostatečné.

Rozzlobený lid. Křehká půda jako stvořená pro zrod nové totality.

Jiří Strach
režisér

Viděl bych za tím povahu současného egoistického člověka, který ztratil pokoru. Přivlastňování úspěchů je nám vlastní, častokrát se vychloubáme bez zásluh. Ctíme-li opravdu pravdu, ale především lásku, pak se svatým Pavlem víme, že „lásky se nevychloubá a není domýšlivá.“ Prezidentka Čaputová před pár dny řekla: „V klidu a přátelsky jsme rozdělili společný stát Čechů a Slováků...“ Při vši úctě, paní prezidentce bylo v srpnu 1992 devatenáct a nerozdělovala nic. Spravedlivou zásluhu na tom mají spíše ti, co seděli na zahradě Tugendhatky pod platanem.

Častokrát slyšíme, že největší podíl na pádu komunismu měl papež Wojtyla. Jistě, podíl měl velký, ale sám by nezmohl nic, kdyby neměl osudem štěstí na Reagana, Thatcherovou a další. Nemůžeme tedy říci: pouze on a nikdo jiný. Hodnotíme-li takové události, měli bychom být spravedliví. Jenže emotivní přepjatost, agresivita vůči jinému názoru a nenávisť, do níž dnes padáme jak do propasti, zaslepuje vždy spravedlnost. Nakolik pyšní jsme, musíme si přiznat, že jsme ani po třiceti letech nedorostli k tomu, abychom uměli být skutečnými demokraty.

Zpochybňujeme výsledky spravedlivých, protože svobodných voleb, zpochybňujeme závěry spravedlivých, protože nezávislých soudů. Zpochybňujeme člověka, kterým je muž a žena. Zpochybňujeme celou epochu. Je hořce úsměvné, že triumf relativismu začíná u něčeho tak banálního a zřejmého, jako je ohýbání pravdy a překrucování historie. Jako je zbytečné a bezbřehé ego člověka.

Ondřej Hejma
hudebník a spisovatel

Místy až hysterická povaha některých listopadových diskusí je zapříčiněna aktuální mocenskou konstelací, kdy Babiš v konjunkci se Zemanem ženou zástupem salonních moralistů na Letnou, zatímco prostý lid se raduje ze svobody a zasloužených úspěchů. Tak to bylo ostatně v nedávné minulosti častokrát.

Časy se ale mění. Za těch 30 let jsme už v dostatečné míře přišli o iluze a poznali svět. A tak už neřešíme sporné technikálie naší úžasné metamorfózy, ale spíš dnešní roli Evropské Unie, a jestli je to přesně to, co jsme chtěli, co nám bylo slibováno, nebo v co jsme doufali. A k tomu další věci, třeba jak dopadnou volby tam či onde nebo rov-

nou v Americe, a jestli je ta planeta zelená, nebo modrá. Jsme prostě evropskou zemí v „západním“ slova smyslu, ať už to znamená cokoliv.

Pro naše protivníky by jistě bylo lepší kdybychom se potáceli na kraji propasti se zlomnou páteří. Že to tak není, to je to, co vadí. A protože kdo ovládá minulost, ovládá i budoucnost, je třeba s tím něco udělat. To je tou pravou příčinou oněch někdy zoufalých, ale o to pilnějších pokusů o přepisování dějin.

Michal Semín

zakladatel Akce D.O.S.T.

Jako bývalý student PedF UK jsem se v roce 1989 podílel na přípravě protestního shromáždění k uctění Jana Opletala. Nikoli jako člen SSM, jímž jsem nebyl – na rozdíl od svazáckých funkcionářů a pozdějších vůdců studentské revolty M. Mejstříka, M. Pajerové či P. Žáčka – ale jako zakladatel Studentské sekce Demokratické iniciativy a nezávislého studentského hnutí STUHA.

Nezmiňuji to proto, abych se chlubil, ale abych připomněl, že jistá forma „privatizace“ Velké sametové probíhala již v průběhu samotného převratu. Dnes je oficiální připomínka „odkazu 17. listopadu“ plně v režii zájmových skupin, které si demokracii neumí představit bez přívlastku „liberální“. Skupin, jejichž pojetí demokracie nás krok po kroku vrací do nesvobodných poměrů, z nichž jsme se před 30 lety vymaňovali. Myšlenkový proud, hájící demokracii bez přívlastku, svobodné hospodářství, tradiční hodnotový řád, národní zájem a státní suverenitu, se již po několika letech po Listopadu dostal do defenzivy, v níž zůstává dodnes.

Co s tím? Zdá se, že tak jako nebylo možné doufat ve změnu režimu dříve, než se začal existenčně hrotit sovětský model politické moci, budeme si i my muset počkat na dobu, kdy značnou ztrácet dech a podporu širší veřejnosti dnešní nadnárodní formy řízení. Jednou to přeci prasknout musí...

Marian Kechlibar

publicista

Ze stejného důvodu, z jakého teď ve Španělsku vykopali kosti generála Franka nebo v USA strhávají sochy lidí, kteří se stali politicky nepřijatelnými. Vlastně mě ty důvody napadají hned tři.

Za prvé – jde o to, že kdo ovládá minulost, ovládá přítomnost; může interpretovat černobíle a ve svůj prospěch i jevy, které měly ve skutečnosti spoustu odstínů šedi.

Za druhé – platí, že čím více roste časová vzdálenost od událostí, o kterých se mlu-

ví, tím méně je živých pamětníků a jejich paměť také oslabuje, takže lze „přiohýbat“ tehdejší realitu beztržněji.

Za třetí – řešit problémy minulosti bývá daleko snazší, než se zabývat přítomností a blízkou budoucností, mimo jiné proto, že víme, jak to nakonec dopadlo, a která strana je ze současné perspektivy vnímána jako ta správná.

Na druhé straně nepochybně hodně lidí vnímá současné špičky moci jako lidi nekompatibilní s tehdejšími ideály. Těhle perspektivě rozumím, pak je ale otázka, zda mají větší váhu ideály, nebo ústava, která byla napsána tak, aby si v určitých velmi volných mezích mohli voliči vybrat kohokoliv podle svého gusta. Zrovna regulérní a mírové střídání různých lidí u moci považují za jeden z nejdůležitějších výdobytků 17. listopadu.

Jan Schneider

bezpečnostní analytik

Vzpomínka na 17. listopad 1989 je stále živá. Mimo jiné i proto, že o interpretaci této významné dějinné chvíle vedou nátlakové a dokonce stále agresivnější kampaně zejména ti, kteří tento historický milník chtějí uzurpovat pro sebe a pro své zájmy.

Když vzpomenu na vyrovnávání se s minulým režimem, ti političtí vězni, kteří s ním skutečně bojovali, žádali – slovy Simona Wiesenthala – spravedlnost, nikoliv pomstu. Tu naopak prosazují pseudobojující, a podle toho se dají docela spolehlivě poznat, protože hledání spravedlnosti by odkrylo též jejich hanbu.

Od změny režimu uplynulo drahně let, ale ti, kteří si přisvojují zásluhu o ní, musí čím dál nákladněji udržovat umělé přivoněné mýty, protože si na tom založili živnost, a leckdy je sporné, zda umějí víc než jenom to.

Proto pokračují v nejhorších šlépějích normalizační fáze bývalého režimu, avšak v době digitální sdělovací techniky jim zbývají již jen ty nejagresivnější formy boje. I tak se ale sami dostávají do zoufale neudržitelné pozice, podobně jako ten režim, který údajně pomáhali svrhnout.

Pevně věřím, že se tak sami stanou ilustrativním příkladem pravdivosti rčení, že dějiny se sice neopakují, ale někdy se velmi vydařeně rýmují.

Zdeněk Koudelka

právník

Listopadové výročí ukázalo na pokus o protilistopadový zvrát. Milion chviliek pro demokracii dal ultimátum, aby se předseda

vlády zbavil majetku či funkce premiéra. O tom, kdo vládne, rozhodují v demokracii volby. Pokud chce určovat, kdo má vládnout, nevolená skupina, jde o protidemokratický zvrát. Má-li v názvu slovo demokracie, je to jako když o demokracii mluvil Klement Gottwald.

Coby listopadový student si pamatují, že jsme chtěli, aby vláda vzešla ze svobodných voleb. A chtěli jsme chránit práva lidí, kam patří i právo na majetek. Milion chviliek tyto hodnoty popírá. Je paradoxem, že Milion chviliek posiluje Babiše. Babišovo ANO je stranou pragmatismu bez ideového základu. Moc ale má ze svobodných voleb. Je smutným důsledkem tažení Milionu chviliek, že v odporu proti němu chráním vládu Babišova ANO. Babiš však volby vyhrál a volby jako základ vládnutí respektuje.

Tož zopakujme si vzpomínku na mládí. Šli jsme proti mocenské zvrátě, když jsme se obávali Lidových milicí a Sboru národní bezpečnosti, tak máme průpravu postavit se zlodějům demokracie, kteří nechtějí výsledek svobodných voleb respektovat.

Milan Vidlák

šéfredaktor časopisu Šifra

I když se zdálo, že Václav Havel nebyl tolik úspěšný v politické práci a do historie se zapsal spíše jako symbol a ikona listopadu 1989, jeho pozice uměli dobře využít různí spolupracovníci a příznivci, kteří do jeho vlaku nasedli a celých 30 let se v něm vezli. Dobře živil Havlův odkaz a on živil je. Ať už obrazně, či fakticky. K tomu patřila i legenda o rozbití komunismu, ke které se hlásili další a další „hrdinové revoluce“, protože to bylo v kurzu, výhodné a ideologicky žádoucí. Tím, že média šla tomuto pohledu na věc z různých důvodů na ruku, byl tento monopolní výklad považován prakticky za jediný možný a správný.

Je proto pochopitelné, že se různým osobnostem z tohoto tábora nelíbí, že někdo vidí listopad 1989 o poznání méně romantičtěji a hodnotí ho střízlivěji. Možná se bojí, že ztratí svoje pozice a moc, k čemuž přispívá i prohlubující se krize západních zemí, resp. Evropské unie, ke které až nekriticky vzhlížejí. Zřejmě se též bojí budoucnosti a změn na politické šachovnici světa. Co když například nebudou granty?

Václav Vlk st.

publicista

Listopad 1989 byl pro společnost obrovský a strašlivý náraz. Disidenti nebyli prakticky připraveni na převzetí moci, museli

si pozvat komunisty (Marián Čalfa) a ekonomy. Zapomíná se, že v té době bylo 1,5 milionu členů KSČ. S vyhnáními „reformními“ v 1969 to byl 1 milion 864 996 lidí. Počítáme-li tři přímé příbuzné, jednalo se o téměř 6 milionů lidí. Ti všichni byli nějak Listopadem osobně zasaženi. Významnou skupinou proti jsou ti, kteří neuspěli v nových poměrech. Trpí pocitem zneuznanosti a vedou boj proti „kapitalismu“. Postiženou skupinou je také většina bývalých „zelinářů, melouchářů, číšníků“ a množství „činovníků“ kteří přišli o krytí legitimací KSČ. Počet zemědělců spadl na cca 2,4 %. Obyvatelstvo odchází do měst a satelitní výstavba mění charakter venkova. Původní vesničané považují mnohé změny za negativní (rušení obchodů, restaurací, pošt). Mládež je v opozici, a protože vůbec nechápe, co to byl komunismus, podléhá masivní propagandě všech „pokrokářů“. Nová, zvláště studentská

generace, řeší jiné problémy, žije bezstarostně a „globálně“, a je silně pod vlivem své nedovzdělanosti a propagandy a v trvalé pubertě. Nelze se současnému stavu divit. Každé revoluce se nakonec zmocní kariéristé, byrokraté, bývalí zbabělci a jiná cháska.

Jan Kozák
Národohospodářská
fakulta VŠE

Zájmové skupiny hlasitě si přisvojují odkaz 17. listopadu bohužel zapomínají na to, co je skutečná svoboda. Jejím vyjádřením v procesu správy věcí veřejných jsou v parlamentní demokracii svobodné volby. Jejich výsledek pak, z odpovědnosti k celému systému, musíme respektovat. Můžeme

s ním nesouhlasit, můžeme přesvědčovat své okolí, ať v příštích volbách volí jiné politiky nebo můžeme sami vstoupit do aktivní politiky.

Vystoupení proti vládě je pak legitimní v případě, že vláda cíleně destruuje demokracii. Pokud ale nedochází k porušování či antidemokratickým změnám ústavy, tak nátlakové akce nejsou na místě. A možná, že právě ti, kterým se nelíbí výsledky svobodných voleb, si sami sobě bojí přiznat, že vlastně nejsou demokraty, že nechtějí respektovat a tolerovat projevené preference jiných spoluobčanů. A tak si okázale přivlastňují odkaz této historické události, která je symbolem svobody a demokracie u nás. Schovávají se za něj a obelhávají své okolí i sami sebe řečmi o svém demokratickém založení, když ve skutečnosti jim jde o něco zcela jiného, o moc, kterou nejsou schopni získat normálními demokratickými prostředky. ■

Proč si to otevřeně nepřiznat?

Jiří Weigl
výkonný ředitel IVK

S 30. výročím Sametové revoluce se náš veřejný prostor naplnil hodnoceními, komentáři, reflexemi a vzpomínkami na tento dějinný přelom a na to, co následovalo. Už samotný fakt, že události před třiceti lety jsou stále předmětem intenzivní veřejné diskuse i polemiky, ukazuje, že jsme prožili mimořádné období tří dekad stability a mírového rozvoje, v němž Listopad 1989 a vzpomínka na něj nebyly přehlušeny a překryty žádnými jinými významem srovnatelnými historickými otřesy či tragédiami.

Už samotný fakt, že události před třiceti lety jsou stále předmětem intenzivní veřejné diskuse i polemiky, ukazuje, že jsme prožili mimořádné období tří dekad stability a mírového rozvoje, v němž Listopad 1989 a vzpomínka na něj nebyly přehlušeny a překryty žádnými jinými významem srovnatelnými historickými otřesy či tragédiami.

Jenom si představme paralelu s třicátým výročím vzniku Československa. V roce 1948 po tragické zkušenosti Velké krize třicátých let, Mnichova, německé okupace a druhé světové války, v atmosféře nástupu komunismu, vzpomínka na odboj proti Habsburkům vzrušovala jen málokoho.

Z hlediska stability a dlouhodobé prosperity neměla uplynulá tři desetiletí srovnání v celé naší moderní historii. Paralela se nabízí pouze s výjimečným obdobím posledního půlstoletí habsburské monarchie od prusko-rakouské po první světovou válku, kdy došlo k zásadní modernizační proměně českých zemí a české společnosti. Souvislých tří dekad míru a vlastní civilizované demokratické vlády se nám jindy než dnes nikdy nedostalo.

Dnešní retrospektiva však ukazuje, jak se s historickou vzdáleností a odcházením pamětníků ztrácí postupně schopnost realistického pohledu na děje minulé. Stále více opakujeme různé mýty a klišé, jež se za tu dobu nasbíraly, zatímco skutečné výsledky a úspěchy, na nichž stojí naše současnost, a proto jsou živé, zůstávají stále předmětem překrucování a politických střetů.

Stránky novin a televizní obrazovky plní vzpomínky na hrdinné svrhávání komunismu v listopadových dnech roku 1989 a příběhy zasloužilých bojovníků, kteří zvítězili.

O tom, že v té době už dávno nestála ani Berlínská zeď, že komunismus se všude kolem totálně zhroutil a že jsme byli předposlední v Evropě, kde padnul, taktně mlčíme. Všichni opakují, jak nám celý svět záviděl Václava Havla, ale vzpomenout, co vedle role symbolu revoluce skutečně ve funkci hlavy státu velkého a státnického konkrétně vykonal, si nedokáže nikdo.

Všichni opakují, jak nám celý svět záviděl Václava Havla, ale vzpomenout, co vedle role symbolu revoluce skutečně ve funkci hlavy státu velkého a státnického konkrétně vykonal, si nedokáže nikdo.

Nesnažíme se pochopit obří podstatu politické a ekonomické transformace, k níž u nás došlo. Televizní debaty jsou plné různých „odborníků“, kteří opakují, co mělo být v naší transformaci uděláno jinak. Už jsme zapomněli, že hlavním, nejrychlejším

Předplatné IVK na rok 2020

institut
VÁCLAVA
KLAUSE

Předplatné IVK zahrnuje pravidelný newsletter, newslettery plus, sborníky a ostatní publikace, pozvánky na semináře.

Základní cena předplatného je 660 Kč.
Studentské předplatné činí 330 Kč.

predplatne@institutvk.cz

a nejditelnějším výsledkem Listopadu 1989 byla politická svoboda, což mimo jiné znamenalo, že nikdo neměl absolutní moc prosadit svou představu, že všechny transformační kroky byly výsledkem složitých kompromisů a akceptováním mnohého nechtěného. Nebyli jsme v situaci chilského diktátora Pinocheta uskutečňujícího projekt liberálních ekonomických reforem z pera amerických chicagských ekonomů, který mohl nesouhlas, kritiku a opozici snadno mocensky umlčet. U nás vše probíhalo v podmínkách živé demokracie, heterogenních koaličních vlád a ostré opozice.

Transformace se odehrávala v reálném životě miliónů lidí, nešlo vývoj a změny zastavit, počkat, až se napíšou dobré zákony, až vystudují noví odborníci, až podniky budou mít konkurenceschopný výrobní program, a pak začít s reformou. Kde chtěli čekat, spontánní vývoj je smetl. Země v postsovětském prostoru by o této slepé uličce a jejích důsledcích mohly dlouho vyprávět. Přesto u nás stále různí mudrci plácají o podcenění právního rámce, aniž by vysvětlili, proč ani po třiceti letech ony úžasné dobré zákony ne a ne vzniknout a každý druhý je znovu a znovu novelizován.

Nechali jsme si vnutit falešný obrázek privatizace jako tunelování a zlodějny. Nejme schopni docenit, jak ohromný majetkový transfer musel být učiněn a jak nepříznivé byly k němu počáteční podmínky. Zapomínáme, že vše navíc probíhalo v situaci kolapsu východních trhů. Některé podniky neměly budoucnost, některé nezvládly transformaci a určitě byly některé novými vlastníky i vykradeny. To však nebyl určující rys celého procesu. Naopak – česká ekonomika se díky rychlé privatizaci byla schopna postavit na nohy a drtivá většina firem prokázala svou životaschopnost. Díky tomu jsme také nejúspěšnější postkomunistickou zemí v Evropě. Přesto stále žijí snahy líčit české podnikatele jako pochybné zbohatlíky a šířit nedůvěru vůči českému kapitálu. Dodnes trvají snahy privatizaci českým nabyvatelům kriminalizovat na základě tvrzení, že zaplatili příliš nízkou cenu. Nikoho však ani nenapadne stejně přistupovat k zahraničnímu kapitálu, který se např. zmocnil téměř zadarmo všech velkých českých bank a dnes z nich inkasuje nejvyšší zisky v Evropě.

Jenom vzpomeňme, jak nám nejdříve dávali za vzor Polsko a Maďarsko s jejich postkomunistickými vládami, později Slovensko s jeho eurem, nedostižným vzorem bylo a je Německo. Po těch třiceti letech bychom si mohli konečně přiznat, jaká je realita.

O tom, jak se kde lidem daří, nerozhodují statistiky a komentáře. Skutečnou vypočítací schopnost má chování obyčejných lidí, pokud mají svobodu volby. Lidé pokud mohou, vždy odcházejí za lepším. Z celé východní postkomunistické Evropy je Česká republika jedinou zemí, jejíž počet obyvatel výrazně vzrůstá díky pracovní migraci. Naopak, prakticky celá postkomunistická vý-

chodní a střední Evropa je s výjimkou Česka vytlidňující se periferií EU. Polsko ztratilo odhadem 2–3 milióny svých občanů, drastický odliv práce schopného obyvatelstva zaznamenává Rumunsko a Bulharsko, odkud odešla na západ téměř čtvrtina populace, obdobně je tomu v Pobaltí. U nás tvoří cizinci podle posledních údajů 13 % pracovních sil.

**Zapomněli jsme, jak nás za
komunismu strašili imperialisté,
a přitom skutečně nebezpečí nám
hrozilo od spojenců, kteří nás
nakonec okupovali. Děni u našich
dnešních spojenců si proto raději
nevšímáme, protože jinak bychom se
museli opravdu bát.**

Každý si nepochybně v poslední době všiml enormního počtu Slováků na všech pracovních pozicích u nás. Jsou nám blízcí, nemají s životem ani prací u nás žádné problémy, přicházejí a zůstávají. Naopak se to neděje. Přesto můžeme léta číst propagandistické očerňování situace v naší zemi, která pryč za Slovenskem zjevně ztrácí, nemá euro, proevropské vedoucí politiky atd. Co tu tedy všichni ti Slováci dělají? Zjevně si o podobné lživé propagandě myslí svoje.

O problémech Polska a Maďarska se už dnes může psát, i když se právě jejich současné konzervativní vlády mohou pyšnit velmi dobrými výsledky. Ale Německo je stále u nás nedostižným zářným vzorem. To Německo, které mělo ten luxus transplantovat na svůj postkomunistický východ onen mýtický dokonalý západní právní rámec, který nám pryč tolik chyběl, které tam mohlo dodat neomezený počet kvalifikovaných odborníků schopných okamžitě převzít a řídit východoněmecké podniky a instituce, které po celých třicet let dotovovalo východní země miliardami eur ve výši více než jednoho českého stát-

ního rozpočtu ročně. V tomto úžasném Německu, našem vzoru, odešlo z východu na západ 2,5 mil. lidí a dnes po třiceti letech od pádu komunismu zvítězila v Durynsku v zemských volbách bývalá východoněmecká komunistická strana se ziskem více než 30 % hlasů. Druhá skončila AFD, tj. 54 % durynských voličů hlasovalo při rekordní volební účasti proti establishmentu. Horší vysvědčení transformace bývalé NDR dostat nemohla.

My si třicet let libujeme v pomlouvání sebe sama a stížnostech na vše možné. Vymysleli jsme si „blbou náladu“ a usilovně ji pěstujeme. Přitom se máme dobře, víme to, ale je jaksi neslušné si přiznat, že to u nás dopadlo skvěle. Navíc, na rozdíl od první republiky není za hranicemi žádný Hitler, se sousedy máme skvělé vztahy. Strašíme se Ruskem, které je od nás nejdál od středověku, a Čínou, odkud dovážíme všechno kolem nás. Zapomněli jsme, jak nás za komunismu strašili imperialisté, a přitom skutečně nebezpečí nám hrozilo od spojenců, kteří nás nakonec okupovali. Děni u našich dnešních spojenců si proto raději nevšímáme, protože jinak bychom se museli opravdu bát.

Přesto se téměř celých třicet let usilovně snažíme plivat na všechno, co se u nás udělalo, nejvíce pak na ty, kteří se nebáli vzít na sebe odpovědnost a zemi z postkomunistického marasmu vyvedli. Zdá se však, že v hloubi duše to tolik nepožíváme a existuje mnoho signálů, že uplynulých třicet let většina společnosti hodnotí evidentně kladně. Mimo jiné – jsme jedinou zemí, již od počátku, po celých třicet let, stojí v čele lidí spojených s Listopadem – Václav Havel, Václav Klaus a Miloš Zeman. Ten poslední znovu loni vyhrál v přímé volbě.

Možná už by stálo za to si přiznat, že se u nás transformace podařila. Po třiceti letech je to zcela zřejmé.

*Publikováno v Mladé Frontě DNES,
dne 9. listopadu 2019.*

Václav Klaus se 17. listopadu 2019 zúčastnil diskuse České televize v prostorách bývalé Laterny Magiky, kde před 30 lety společně se Zdeňkem Jičínským a Petrem Pithartem formulovali základní programový manifest Občanského fóra „Co chceme“.